

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Ζήσης Αγγελίδης*¹, Χρυσούλα Αθανασίου¹, Ιωάννης Φαρμάκης²

¹Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου - Κορδελιού
Α. Παπανδρέου 2 & Κατσαντώνη, 563 34 Ελευθέριο Κορδελιό, Θεσσαλονίκη,
Τηλ. 2310 707150, E-mail: kpe-thes@otenet.gr

²Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης
Κολοκοτρώνη 22, 564 30 Σταυρούπολη, Θεσσαλονίκη,
Τηλ. 2310 587745, E-mail: yperival@dide-v.thess.sch.gr

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Θερμαλισμός, Εκπαίδευση για την Αειφορία, ΚΠΕ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Θεματικό δίκτυο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι στόχοι του εθνικού θεματικού δικτύου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Θερμαλισμός - Οικολογία - Πολιτισμός» που συντονίζει το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου Κορδελιού είναι α) να γνωρίσουν οι μαθητές τα θερμά και ψυχρά ιαματικά νερά και τα γεωθερμικά πεδία ως δημιούργημα των μηχανισμών της φύσης και β) να κατανοήσουν και να προσεγγίσουν κριτικά το «θερμαλισμό», με την έννοια όλων των ανθρώπινων κοινωνικών δράσεων που διαπλέκονται με τους ιαματικούς φυσικούς πόρους του τόπου μας και επηρεάζουν τη συνολική ζωή όλων μας είτε είμαστε επισκέπτες των λουτροπόλεων είτε μόνιμοι κάτοικοί τους. Στη διδακτική μας πράξη, προσεγγίζουμε υπό το πρίσμα της αειφορίας τις λουτροπόλεις ως συστήματα όπου συνυπάρχουν και συνεξελίσσονται οι φυσικές με τις κοινωνικές διεργασίες. Έτσι, οι περιβαλλοντικές ομάδες που συμμετέχουν στο δίκτυο, περιγράφουν και κατανοούν το *Τι* και το *Πώς* του θερμαλιστικού περιβάλλοντος, ερμηνεύουν κριτικά το *γιατί* του θερμαλιστικού περιβάλλοντος, αναδεικνύουν το ζήτημα της βιωσιμότητάς του και εκφράζουν τις προσδοκίες και τη δική τους αλήθεια.

Κάθε ιαματική πηγή συγκροτεί μαζί με τα τοπικά φυσικά στοιχεία και τις τοπικές φυσικές συνθήκες ένα οικοσύστημα, το οποίο η κοινωνική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε στο βέλος του χρόνου, το μετασχημάτισε σε ένα οικο-κοινωνικό σύστημα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: τα χαρακτηριστικά των λουτροπόλεων.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των λουτροπόλεων είναι ότι, λειτουργούν ως χώροι ιαματικού τουρισμού και διαμορφώνουν την όψη της πόλης και τις δραστηριότητες των πολιτών ως ένα «θερμαλιστικό σύστημα». Δηλαδή, ως ένα χώρο ζωής που αναπτύσσεται με πυρήνα ένα «αξιοποιήσιμο» ιαματικό φυσικό πόρο και με κεντρικό άξονα των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών, και πολιτισμικών δραστηριοτήτων το θερμαλισμό.

Το να διδάξουμε τους μαθητές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης τα «θερμαλιστικά συστήματα», αποτελεί μια ανάγκη για τη χώρα μας για δύο λόγους.

Πρώτο, διότι διαθέτουμε πολλά αξιόλογα «θερμαλιστικά συστήματα» τα οποία μας είναι άγνωστα. Δεύτερο, διότι ο θερμαλισμός ως το ενιαίο σύστημα των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και πολιτικών δραστηριοτήτων των κατοίκων των λουτροπόλεων και γενικότερα ιαματικών λουτροτόπων, μπορεί να αποτελέσει τη βάση της ανάπτυξης της περιφέρειας της Ελλάδας και μάλιστα, μια ανάπτυξης που θα μπορεί να γίνει με όρους «αειφορίας» ή «βιωσιμότητας».

Οι στόχοι μας είναι:

α) να γνωρίσουν οι μαθητές μας τα θερμά και ψυχρά ιαματικά νερά και τα γεωθερμικά πεδία ως δημιούργημα των μηχανισμών της φύσης και β) να κατανοήσουν και να προσεγγίσουν κριτικά το «θερμαλισμό», με την έννοια όλων των ανθρώπινων κοινωνικών δράσεων που διαπλέκονται με

τους ιαματικούς φυσικούς πόρους του τόπου μας και επηρεάζουν τη συνολική ζωή όλων μας είτε είμαστε επισκέπτες των λουτροπόλεων μας είτε μόνιμοι κάτοικοί τους.

Ως διδακτικό μας αντικείμενο, ορίζουμε τα «θερμαλιστικά συστήματα», μια έννοια, η οποία από τη μια έχει γίνει αποδεκτή από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Ένα «θερμαλιστικό σύστημα» (για παράδειγμα, ο ιαματικός λουτρότοπος της Αιδηψού ή των Καμένων Βούρλων ή της Απολλωνίας) συγκροτείται στην ουσία, από δύο διαφορετικά αλλά συνεξελισσόμενα υποσυστήματα, τα οποία για λόγους διδακτικούς θα τα αναφέρουμε ως συστήματα.

Το ένα, προέκυψε από την κοσμογονική εξέλιξη, ενσωματώνει τους ιαματικούς φυσικούς πόρους τις υδρογεωλογικές και σε πολλές περιπτώσεις τις γεωθερμικές συνθήκες. Το σύστημα αυτό και οι μηχανισμοί του: α) αναδύθηκε από συγκεκριμένα τοπικά γεωλογικά, τεκτονικά, μορφολογικά, πετρογραφικά, γεωχημικά, γεωθερμικά, οικολογικά, φυσικοχημικά, κλιματικά, υδρογεωλογικά, κ.ά. φαινόμενα και συνθήκες και β) έχουν συγκεκριμένο κύκλο λειτουργίας και συγκεκριμένες ιδιότητες που εξαρτώνται από την ποιότητα ή τον τύπο του νερού που εισρέει στη ζώνη τροφοδοσίας του συστήματος (εισροές) καθώς και από τις φυσικοχημικές και τεκτονικές διεργασίες που συντελούνται κατά τη διαδρομή του, οι οποίες και σηματοδοτούν την ιαματική πηγή ως εκροή.

Το άλλο, είναι δημιούργημα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, έτσι όπως αυτές εκτυλίχθηκαν εδώ και 3.000 χιλιάδες χρόνια, περίπου, το οποίο έχει άμεση σχέση με τη φυσιγνωμία της πηγής. Οι άνθρωποι, αρχικά με τη δύναμη της εμπειρίας τους και, στη συνέχεια, με την παρατήρηση και το πείραμα, ανέπτυξαν δράσεις που στόχευαν, κυρίως στη φροντίδα της ανθρώπινης σωματικής και ψυχικής υγείας και δευτερευόντως, στις κοινωνικές επαφές και στην ανθρώπινη επικοινωνία. Σήμερα, ο ιαματικός τουρισμός αναπτύσσεται ραγδαία και παράλληλα αναπτύσσονται ο τουρισμός υγείας, ο «τουρισμός ευεξίας», η κλιματοθεραπεία, η θαλασσοθεραπεία κ.ά. Ο αριθμός των επισκεπτών στις 1600 ευρωπαϊκές λουτροπόλεις - κέντρα θερμαλισμού - σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Θερμαλισμού, φθάνει τα 30 εκατ. (στοιχεία του 2003).

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) Ελευθερίου — Κορδελιού έχει στην ευθύνη του και συντονίζει το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Θερμαλισμός - Οικολογία - Πολιτισμός», ενώ επίσης προσφέρει στα σχολεία που επιθυμούν τη δυνατότητα να υλοποιήσουν ένα ομώνυμο πρόγραμμα κατά την διάρκεια της επίσκεψής τους στο ΚΠΕ.

Για να σχεδιάσουμε τη διδακτική μας πράξη πάντα με το πρίσμα της αειφορίας προσεγγίσαμε τις λουτροπόλεις ως συστήματα, όπου συνυπάρχουν και συνεξελίσσονται οι φυσικές με τις κοινωνικές διεργασίες. Έτσι, οι περιβαλλοντικές ομάδες που υλοποιούν πρόγραμμα ακολουθούν μεθοδολογικά τα παρακάτω βήματα:

1^ο βήμα: Περιγραφή - Κατανόηση

Σχεδιασμός συνομιλιών για το *Τι* και το *Πως* του θερμαλιστικού περιβάλλοντος, έτσι όπως αυτό γίνεται αντικείμενο παρατήρησης μέσα στο πεδίο των καθημερινών εμπειριών των μαθητών. Η περιγραφή αποτυπώνεται σε χαρτόνια εργασίας. Στο πρώτο αυτό βήμα συγκροτείται η περιγραφική διάσταση του λόγου των μαθητών αναφορικά με το συγκεκριμένο θερμαλιστικό περιβάλλον που επέλεξαν ως θέμα.

2^ο βήμα: Ερμηνευτική διάσταση

Σχεδιασμός συνομιλιών γύρω από το *γιατί* του θερμαλιστικού περιβάλλοντος. Στο βήμα αυτό συγκροτείται η κριτικά ερμηνευτική διάσταση του λόγου των μαθητών. Δηλαδή εκφέρεται λόγος για το *γιατί* το θερμαλιστικό περιβάλλον είναι αυτό που είναι και όχι διαφορετικό. Εμφανίζονται στο στάδιο αυτό οι ανθρώπινες δράσεις που έχουν σχέση με την παραγωγική διαδικασία, τη διαχείριση των συστημάτων (φυσικών και κοινωνικών), τις παροχές υπηρεσιών, τις σχέσεις των ανθρώπων, την ευθύνη την ευαισθησία, τις αξίες και τις αρχές που συγκροτούν την θερμαλιστική πραγματικότητα. Στις συνομιλίες των μαθητών υπεισέρχονται ερωτήματα σχετικά με το «ποιοι έχουν την ευθύνη της διαχείρισης, της προστασίας, πως αποφασίζουν κ.λπ.).

3^ο βήμα: Βιωσιμότητα του θερμαλιστικού περιβάλλοντος

Σχεδιασμός συνομιλιών γύρω από το δέον της κοινωνικής πραγματικότητας. Εμφανίζεται στο στάδιο αυτό η βιωσιμότητα του θερμαλιστικού περιβάλλοντος και αναδεικνύονται τα ζητήματα των αναγκών, των προσδοκιών, της αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους μας και τις μελλοντικές γενιές.

4^ο βήμα: Δράση

Οι μαθητές εκφράζουν το λόγο τους προς τους άλλους, μοιράζονται τη δική τους αλήθεια, τις προσδοκίες τους και αναζητούν την αποδοχή τους.

Στο πλαίσιο αυτής της μεθοδολογικής προσέγγισης κάθε περιβαλλοντική ομάδα υλοποιεί δραστηριότητες σχετικές με το τοπικό θερμαλιστικό της περιβάλλον, όπως για παράδειγμα:

- Καταγράφει τις ιαματικές πηγές, τα χαρακτηριστικά τους, τον ευρύτερο φυσικό χώρο και το τοπίο
- Περιγράφει τις εγκαταστάσεις που έχουν σχέση με το θερμαλισμό και την ενεργειακή χρήση των θερμοπηγών (αν υπάρχει)
- Ανατρέχει στα ιστορικά και λαογραφικά χαρακτηριστικά και τις παραδόσεις, έτσι όπως καταγράφονται στη βιβλιογραφία και στη συνείδηση των κατοίκων
- Εντοπίζει την αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση των θερμαλιστικών δράσεων με τα δομικά στοιχεία της πόλης (κτίρια, επιφάνειες κυκλοφορίας, ελεύθεροι χώροι και δίκτυα υποδομής) και τις λειτουργίες της (οικιστική, οικονομική, ασφάλεια-υγεία, διασκέδαση-αναψυχή, εκπαίδευση, διοικητική κ.ά)
- Αναδεικνύει τις συνέπειες του συγκεκριμένου τρόπου οργάνωσης του θερμαλισμού στην περιοχή της (ρύπανση, έλλειψη υποδομών και ανεργία ή άναρχη και μαζικοποιημένη ανάπτυξη, ανεργία ή έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένων επαγγελματιών κ.ά.)
- Εκφράζει το «πώς» θα θέλανε να δουν την αμφίδρομη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην πόλη τους και αυτόν τον φυσικό πόρο και, τέλος,
- Αναζητεί τους θεσμοθετημένους φορείς (τοπικούς, εθνικούς, ευρωπαϊκούς) που αποφασίζουν για το μοντέλο της ανάπτυξης των Λουτροπόλεων, προκειμένου να μπορεί να τους κρίνει ως προς το «με ποια κίνητρα», με «ποιες διαδικασίες» και με «ποια κοσμοαντίληψη» λαμβάνουν τις αποφάσεις τους.

Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές γνωρίζουν τα θερμά - ψυχρά ιαματικά νερά και τα γεωθερμικά πεδία ως δημιούργημα των μηχανισμών της φύσης, κατανοούν και προσεγγίζουν κριτικά τον «θερμαλισμό», με την έννοια όλων των ανθρώπινων κοινωνικών δράσεων που διαπλέκονται με τον φυσικό πόρο και επηρεάζουν τη συνολική ζωή των ανθρώπων που ζουν ως επισκέπτες ή ως μόνιμοι κάτοικοι στις λουτροπόλεις της χώρας.